

Winkel met opschriften in het Slowaaks en het Hongaars, Lučenec 2009

Taalstrijd laait op

Peter van Klinken (tekst en foto)

Een nieuwe taalwet heeft in Slowakije de verhoudingen met de Hongaren op scherp gezet. Die waren al zo slecht na een jaar vol incidenten. De Hongaren maken tien procent van de Slowaakse bevolking uit en leven vooral in een strook langs de Slowaaks-Hongaarse grens. 'Dit is een anti-Hongaarse wet.'

Diep voorovergebogen blijft hij zijn fiets tegen de wind in duwen. Traag, maar onverstoort maakt de oude man de oversteek van Hongarije naar Slowakije, af en toe opkijkend en zijn vrouw in zijn kielzog meevoerend. De historische brug over de Donau bij Komarno wordt geteisterd door een vroege herfststorm die de oversteek tot een hele onderneming maakt. Toch weerhoudt dat zo te zien weinig mensen. Evenmin laten zij zich iets gelegen liggen aan de commotie van de afgelopen tijd.

Net over de brug aan Slowaakse zijde herinneren verdroogde bloemen en rood-wit-groen gekleurde linten nog aan de feestelijke onthulling van het standbeeld van de

Hongaarse koning Stefan I. De Hongaarse president László Sólyom had hierbij, zij het als privépersoon, als eregast aanwezig moeten zijn. Maar hij was er niet: de Slowaken vonden zijn komst ongepast en lieten hem het land niet binnen. Het incident was een dieptepunt in de verhoudingen tussen Slowakije en Hongarije. Die zijn in de afgelopen jaren danig verslechterd door etnisch getint geweld op straat en nationalistische politiek van beide zijden.

Nieuwe spanningen ontstonden toen het Slowaakse parlement in juni een taalwet goedkeurde. De wet voorziet in striktere regels voor het gebruik van de staatstaal, het Slowaaks, en maakt het opleggen van boetes tot 5000 euro

mogelijk. De wet leidde tot verhitte debatten en ontlokte zelfs reacties uit de Verenigde Staten.

Binnen Slowakije zorgde de wet vooral voor verwarring. De nationale posterijen stuurde een brief aan haar personeel dat er alleen nog Slowaaks mocht worden gesproken op het postkantoor, maar trok die al snel weer in. Kranten vroegen de minister van Cultuur per brief om opheldering. In de Dunajská Streda protesteerden duizenden Hongaren tegen de wet. Zij zien de wet als provocerend en discriminerend.

Inmiddels zijn de stofwolken neergedaald. Vraag je nu bijvoorbeeld in Komarno naar de taalwet, dan krijg je vooral glazige blikken en schouderophalende reacties. 'Ik geloof niet dat het echt gevolgen voor mij heeft,' zegt een verkoopster van bruidsmode. Een vrouw achter de balie van de lokale VVV doet net of haar neus bloedt en komt besmuikt met foldertjes over Komarno op de proppen.

Toch heeft de wet wel gevolgen voor Komarno. In het centrum is een gedenksteen voor de vroegere Hongaarse staatsman István Széchenyi (1791-1860). De teksten zijn in het Hongaars, met rechtsonder een kleine beschrijving in het Slowaaks. Dit zou nu een boete kunnen opleveren, want de Slowaakse teksten hadden even groot moeten zijn als de Hongaarse. Grotere gevolgen heeft de wet echter op plaatsen waar de Hongaren minder dan een vijfde van de bevolking uitmaken. Lucenec is zo'n plaats. In het kleine stadje in het zuiden van Slowakije dient voortaan alle officiële communicatie in het Slowaaks plaats te vinden. Wat betekent dit voor een oude Hongaarse vrouw die weinig tot geen Slowaaks spreekt? Kan die op het gemeentehuis nog een paspoort aanvragen?

De burgemeester van Lucenec reageert fel op deze vraag. 'De wet gaat niet over oude Hongaarse vrouwtjes,' aldus Milan Marko. 'Deze wet gaat over het verstevigen van de positie van het Slowaaks, dat steeds slechter wordt gesproken in dit land.' Een helder antwoord op de vraag ontwijkt hij enigszins. Ja, de vrouw kan een paspoort aanvragen, maar het formulier zal in het Slowaaks zijn. Als ze dat niet kan invullen moet ze maar iemand om hulp vragen. Of een ambtenaar de hulp zal bieden, laat hij in het midden. Volgens Marko vervuilen Hongaarse politici het debat met 'desinformatie' en maken de Hongaren zich druk om niets.

Daar denkt Peter Csúsz toch anders over. Hij is leraar op de Hongaarse school in Lucenec en zit in de gemeenteraad voor de Slowaakse Partij van de Hongaarse Coalitie (SMK), de partij van de Hongaarse minderheid in Slowakije. Voor zijn school zijn de gevolgen niet onoverkomelijk. 'Onze administratie moet tweetalig zijn, maar die is dat eigenlijk al. Binnen de schoolmuren verandert er

weinig, maar als we straks in het cultuurhuis een toneelstuk willen opvoeren, dan moet het ook in het Slowaaks te volgen zijn, zelfs als er geen Slowaak in de zaal zit.'

Csúsz vindt de taalwet een gotspe. 'In onze liberale democratie is blijkbaar geen plaats voor mensen die een andere taal spreken.' Volgens hem gaat het er niet om dat Hongaren geen Slowaaks willen leren. 'Alle kinderen op deze school leren Slowaaks. Hun ouders spreken Slowaaks. Van hen mag je dat ook verwachten. Maar er zijn nu eenmaal mensen, vooral ouderen in dorpen, die geen Slowaaks spreken omdat ze die taal simpelweg niet nodig hebben,' stelt Csúsz.

Csúsz is vooral bang voor de indirecte gevolgen van de taalwet, nu het Hongaars in het verdomhoekje wordt geplaatst. 'Hongaren en Slowaken leven hier in Lucenec prima samen. Maar het klimaat van toenemende spanningen tussen de landen kan vroeg of laat ook hier impact hebben. Onlangs kreeg een moeder van onze school op straat toegebeten dat ze beter Slowaaks kon praten met haar kind, in plaats van Hongaars. Dat hadden we nog nooit meegemaakt.'

Het is echter niet zo dat de tegenstanders van de wet louter Hongaren zijn. Ook veel Slowaken vinden de wet onzinnig. 'Ik heb twee grote bezwaren tegen deze wet,' zegt Ondrej Dostal, de Slowaakse directeur van een conservatieve denktank in Bratislava. 'Ten eerste de intentie: dit is een anti-Hongaarse wet, bedoeld om de confrontatie te zoeken met de Hongaren. Ten tweede de inhoud: dit is een ernstige inperking van het recht op vrije meningsuiting en het recht op informatie.'

Wat betreft de intenties van de wet heeft de Slowaakse regering de schijn tegen: sinds 2006 maakt de nationalistische Slowaakse Nationale Partij (SNS) deel uit van de regering. SNS-voorman Ján Slota doet regelmatig boude uitspraken over minderheden. Hongaren noemde hij al eens 'een kankergezweel in de Slowaakse samenleving'. Ook de brede volkspartij SMER (Richting) bezigt steeds vaker enigszins nationalistische taal. 'Deze houding tegenover de Hongaren doet het momenteel goed in Slowakije,' zegt Dostal. 'Ook bij andere partijen heeft dit steun.'

De Europese Unie heeft zich tot dusver afzijdig gehouden in het debat. Slowakije en Hongarije moeten hun problemen onderling maar oplossen, stelt Brussel. Wel heeft de OVSE zich met de wet bemoeid. Knut Volleback, commissaris Minderheden, stelde onlangs dat de taalwet niet in tegenspraak is met Europese of internationale wetten, maar dat hij de implementatie van de wet in de gaten zal houden. Naar verwachting komt het Slowaakse Ministerie voor Cultuur in januari met duidelijkere richtlijnen voor de toepassing van de taalwet. ♦